

XXVIII. évf.

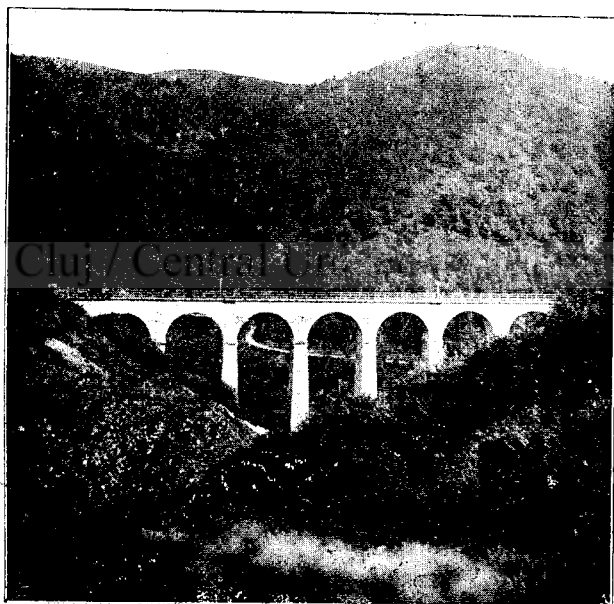
1931. NOVEMBER—DECEMBER

6. sz. (285.)

ERDÉLY

HONISMERTETŐ FOLYÓIRAT

AZ ERDÉLYI KÁRPÁT-EGYESÜLET ÉS MUZEUMÁNAK ÉRTESTŐJE

Lóvész viaduct (Csik.-m.)

A KÖZGYÜLÉS MEGBIZÁSÁBÓL SZERKESZTI:

OROSZ ENDRE

KIADJA AZ ERDÉLYI KÁRPÁT-EGYESÜLET

CLUJ-KOLOZSVÁR 1931.

Egy szám ára 20 lei.

TARTALOM

<i>Orosz Endre</i> : Biró Lajos emlékének. (2 képpel)	121—126
<i>Dr. Szádeczky Lajos</i> elismerése az EKE történeti leírása iránt	126
<i>Szabó József</i> : Székely búja. (Régi népv.	127
<i>Dr. Gergely Endre</i> : Az EKE turista napja	128—130
<i>Za-la</i> : A kányafői messzelátó	130—131

TURISTA IRODALOM

Erdélyi Turista. — Székelység. — Turisták Lapja. — <i>Szjaric Franjo</i> : Club Alpino Italiano: Rivista Mensile. — Lengyel Tátra Társaság évkönyve a Wierchy	132—136
---	---------

EGYESÜLETI KÖZLEMÉNYEK

<i>Györke Márton</i> : Az EKE gyalogkirándulásai	136—137
” ” Az EKE kerékpáros kirándulásai	138
Három vármegye turistáinak találkozósa	139—140
Központi szakosztályaink. Vidéki szakosztályaink	140—141
Kérelem. Körlevél a vidéki osztályokhoz	140

VEGYES

<i>Orosz Endre</i> : Székelyföldi tanulmányút. Turistaság a gyufadobozokon. Fotóművészeti kiállítás. A kolozsvári turisták nesztora. Őszi lilamezők. Felhívás	142—144
---	---------

AZ „ERDÉLY”

az Erdélyi Kárpát-Egyesület kiadásában jelenik meg évenként 6 számban, kéthavonként másfél ivnyi terjedelemben. Az Erdélyt az Egyesület alapító és rendes tagjai tagdíjuk fejében kapják. Előfizetési ára nem tagoknak 120 lei. Egy-egy füzet ára 20 lei.

Előfizetések, lakáscimek, kéziratok és a folyóirat igénybe vételére vonatkozó tudakozódások az Erdélyi Kárpát-Egyesület titkári hivatalához (Cluj—Kolozsvár, Str. Matia-Mátyás király-utca 3. szám.) Kárpát-Muzeum intézendők. Egyelőre csak rövidebb dolgozatok közreadását eszközölhetjük.

Biró Lajos emlékének (1856-1931.)

BCU Cluj / Central University Library Cluj

Írta: OROSZ ENDRE.

Megilletődött hangon idézem fel turista folyóiratunk elején *Biró Lajos* emlékezetét, mert abban a szünetlen tartó nemes versenyben, melyet a művelt nemzetek folytatnak a Föld még ismeretlen területeinek kikutatásáért és megismertetéseért, *Biró Lajos* újguineai utazó mindenestre nemcsak a magyar nemzetnek szerzett elévülhetetlen dicsőséget, hanem idegen világban végzett 7 évi kutatásaival az egész kultúrvilág tudományos ismereteit is rendkívüli értékekkel gyarapította. Hét évig turista életet folytatni felderítetlen idegen tájakon és leszámolni élettel-halállal ismeretlen természetű vad népek között, a magyar akaratereinek és a világjáró bátorságnak és elszántságnak olyan tiszteletreméltó példája, hogy *Biró Lajos*nak szept. 2-án bekövetkezett halála felett mi sem térheünk némán napirendre, hanem kegyeletünk jeléül szenteljük e sorokat a kiváló férfiú emlékének.

Biró Lajos 1856. aug. 29-én született *Tasnádon*, (Szilágy m.), hol apja asztalosmester volt. Tíz testvére között ő volt a legidősebb. Középiskolai tanulmányait a zilahi ref. gimnáziumban végezte. 1875-ben theologus lett Debrecenben és itten *dr. Török József* tanár és akad. tag vezetése mellett sajátította el a rovarani ismereteket. 1877. tavaszán a budapesti theologiai intézetbe ment át, ahol azonban csakhamar megvált a hittudományoktól és mint a földmívelési minisztérium

phylloxeraügyi szakközege szegődött a gyakorlati entomologia szolgálatába. Ez a kinevezés jelentette karrierje kezdetét, mert egész életére elhatározta működése irányzatát. A budapesti egyetem természettudományi fakultását is hallgatta. Előbb Rákospalotán, majd mint helyettes tanár a kecskeméti ref. kollégiumban tanított. Közben sűrűn jelentek meg tanulmányai természettudományi folyóiratokban s ezek közül különösen a *dr. Horváth Géza* által megindított *Rova* tani Lapokban.

A kecskeméti ref. gimnázium helyettes tanára volt *Biró Lajos*, amikor a Királyi Magyar Természettudományi Társulat állattani szakosztálya 1895. II. hó 9-én a Magyar Tudományos Akadémia üléstermében emlék-ünnepélyt rendezett *Fenichel Sámuel* erdélyi hazafiának, a néhai jó Herepei Károly nagyenyed tanár volt tanítványának, aki 25 éves ifjú életével fizetett tudásszomjának Új-Guinea földjén való kielégítéseért. Ezen az ünnepélyen *Herman Ottó* mondta az emlékbeszédet, melynek hatása alatt *Biró* is elhatározta magában, hogy kimegy a pápuák földjére természet- és néprajzi gyűjtések végzésére. Merész elhatározását tett követte. Hogy pénzhez jusson, eladta rovargyűjteményét a Nemzeti Múzeumnak; ezzel s még egyéb támogatással aztán 1895. november közepén indult el nagy útjára s 1896. jan. 1-én érkezett meg Új-Guineába (Friedrich-Wilhelmshafen), hol sok fáradság és még több nélkülvétség elszenvedése mellett 6 éven át hősiességgel végezte az önként vállalt kutatásait. Új-Guineából átment a Bismarck- és French szigetekre is, hol a mellékelt képen látható pápua feleséggel tisztelték meg a benszülöttek.)*

Midőn az európai emberre annyira veszedelmes exotikus klíma megtámadta egészségét, átrándult a szomszédos szigetekre: gyűjtött az ausztráliai Kék-hegységben, meglátogatta a jávai Buitenzorgot, Singaporét, Ceylon szigetét, Elő-Indiát, az arabiai Maskat vidékét, Egyiptomot és mindeme helyeken is szorgalmasan gyűjtögetett a Magyar Nemzeti Múzeumnak. Hétévi távollét után 1902-ben tért vissza hazájába s az állattani szakosztály október 3-iki ülésén *dr. Entz Géza* elnök üdvözölte *Birót* szerencsés visszatérése alkalmából. Gazdag állattani és remekszép néprajzi gyűjteményt hozott haza, melyért a Nemzeti Múzeum tiszteletbeli örvévé választotta, de egyben az egész ország is ünnepelte. *Biró* működési tere ezután az állattani osztály volt, melyben a hártás szárnyú rovarok (Hymenoptera) tanulmányozásával foglalkozott.

*) A bemutatott arképek szíves kikölesönzéseért *dr. Szilády Zoltán* egyetemi magántanár és *dr. Ébner Sándor* Magyar Nemzeti Múzeumi custos úrnak tartozom köszönettel.

1903-ban Biró is résztvett a Magyar Orvosok és Természetvizsgálóknak szeptember 6—10-én Kolozsvárt tartott XXXII-ik vándorgyűlésén, mely alkalommal én is szerencsés voltam megismerkedni az ő vigkedélyü, humoros, bohém természetü egyéniségével. A záróülésen tartotta meg „Humanizmus az emberevőknel“ című érdekes előadását, melyen nagyszámú hallgatóság kísérte figyelemmel. 1905-ben ismét nyakába vette a világot s Algirban, Tuniszban, Kréta szigetén és Bul-

Biró Lajos és pápua felesége

gáriában végzett kutatásokat. 1906. elején ismét vissza akart menni Új-Guineába, az ő kedves pápua barátai közé, de lebeszélték tervéről. 1925-ben a török kormány meghívására gyűjtő-utat tett Angorában. 1926-ban a szegedi *Ferenc József Tudomány-egyetem* mathem.-természettudományi kara az állattan terén szerzett érdemei elismerésül tiszteletbeli bölcsészettudórrá avatta.

Az ősz tudós a trópusi vidékeken való tartózkodásából eredő betegség, hirtelen jött eperoham miatt folyó évi augusztus 20-án a

Rókus-kórházba került, ahol nyomban operációt hajtottak végre rajta, de a 75 éves szervezet állapota egyre rosszabbodott, mígnem eszméletlen állapotban félnapig tartó agónia után szeptember 2-án esti 11 órakor végleg megnyugodott. Haláláról a Magyar Nemzeti Múzeum az alábbi gyászjelentést bocsátotta ki:

A Magyar Nemzeti Múzeum mély megilletődéssel és fájdalommal jelenti, hogy

Dr. BIRÓ LAJOS

a Magyar Nemzeti Múzeum tiszteletbeli öre, a Ferenc József Tudományegyetem tiszteletbeli tudora, a Magyar Rovartani Társaság alelnöke, a Magyar Néprajzi Társaság tiszteleti, a Királyi Magyar Természettudományi Társulat választmányi tagja folyó évi szeptember hó 2-án éjjel, rövid, kínos szenvedés után, 75 éves korában elhunyt.

A Magyar Nemzeti Múzeum az elhunytban közszeretetten álló társát és barátját gyászolja.

Halottunkat a Kerepesi-út melletti temető halottsházából szeptember 4-én, pénteken d. u. 5 órakor fogjuk utolsó útjára kísélni.

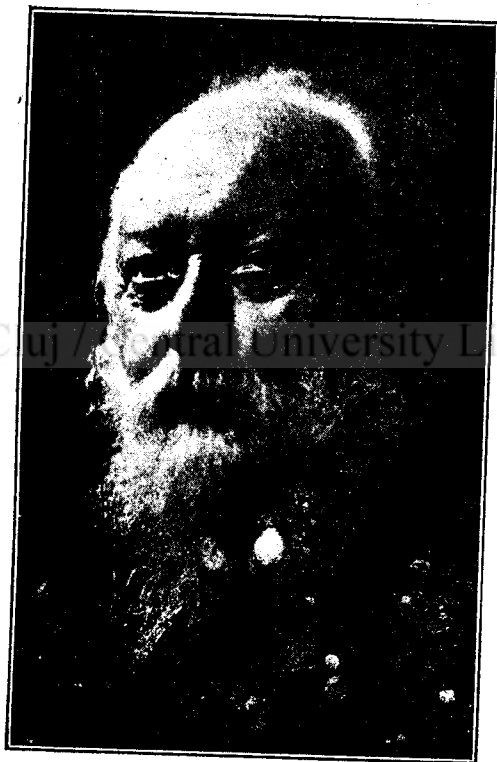
Budapest, 1931. szeptember 3-án.

Felejtethetlen emléke közöttünk tovább él, a tudomány pedig örökké fogja megőrizni.

A végső tisztességadáson *dr. Csiky Ernő* egyetemi tanár, a Magyar Nemzeti Múzeum állattári igazgatója mondott felette emlékszedet. A megjelent barátai és számos előkelőség közül e helyen különösen két nevet kell kiemelnem, ugymint a *Kittenberger Kálmán-ét*, aki mint világhírű Afrika-kutató az elhunyt régi barátja és a *dr. Filip Lehrs-ét*, aki müncheni egyetemi tanár és a bajor természetvédelmi társulat elnöke. Ez utóbbi német nyelven méltatta Biró Lajos életét, amelyben különösen arról a kiváló érdeméről emlékezett meg, hogy a boldogult a tudományos szakirodalomban elsőnek adott megbízható és kimerítő ismertetést a pápua népről, melynek a kőkorszaki életet megvilágító kulturája tudományos kincse az egyetemes emberiségnek. A magas szárnyalású gyászbeszédet mondó német tudós kezében egyesülete jelvényén kívül miniatűr bajor nemzeti zászlót tartva a bajor acélsisakosok (Stahlhelm) jellegzetes uniformisában jelent meg a temetésen. — A tudomány hőségét a

Kerepesi-úti temetőnek a székesfőváros által felajánlott egyik diszszírhelyén tették örök nyugovóra.

Irodalmi munkásságának első nagyobb műve: Adatok Zemplén vármegye természetrajzi ismeretéhez, mely akkoron nagy feltűnést keltett. (Magy. Orv. és Term. vizsg. XII. évi Munk. Bpest, 1883.) — Biró Lajos Német-Új-Guineai gyűjtésének leíró jegyzéke. (A M. Nemz. Muz. Népr. gyűjt. III. köt. Bpest, 1901.) — Önállóan megjelent műve:

Biró Lajos újguineai utazó

Hét év Új-Guineában. (Levelek 2 világrészből.) Bpest, 1923., melyben a Természettudományi Közlönyben is megjelent és mindenkitől nagy érdeklődéssel olvasott levelei vannak összegyűjtve 196 oldalon. Munkásságának teljes egészében való méltatását közelebbről az illetékesek fogják elvégezni.

Biró Lajosnak az előbbieken vázolt életrajzát nem fejezhetném be méltóbban, minthogy két tanulságra ne hívjam fel az olvasó szives

figyelmét. Az egyik az, hogy a hangyák szorgalmával vetekedő Biró Lajos szent lelkesedése — mely erős elhatározással és kitartással szegényen is világhírűvé tudta tenni az ő nevét — alkalmas arra, hogy szép például szolgáljon az ifjuságnak. Illesse meg tehát a Biró Lajos szelleme az ifjuság lelkét, mert ilyen komoly gondolkozásu, becsületes és bátor emberekre van ma szüksége a társadalomnak.

Egy másik szép jellemvonás e kiváló magyar természettudósunk életében az, hogy az ő áldott emberszeretete a félvad pápuában is meg tudta becsülni az „embert.“ Azoknak nemcsak orvosa, segítő-társa, de nemeszívű barátja is volt, aki elismerte a pápuák lelki világának nyíltságát, kiemelte azok őszinteségét és hangoztatta azok becsületességét. Miként írja: „nem rosszabbak azok egy más népnél sem, jó tulajdonságuk és rosszoldaluk csak az, ami általánosan emberi jó és rossz tulajdonság.“ Ezért Biró Lajosnak a „*tivud támolnak*“ emléket *támolék* is apáról fiura fogják emlegetni s ez lesz az ő legszebb jutalma, midőn lelke a tulvilágon is gyönyörködni fog az ő hálás, diófaszínű barátaiban.

Dr. Szádeczky Lajos elismerése az EKE történeti leírása iránt

Multkor felsoroltuk azon főbb méltánylásokat, amelyek az EKE jubiláris kiadványát több oldalról érték.

Most aztán ezen mű szerzője azon megtiszteltetésben részesült, hogy hozzá és rajta keresztül az EKE-hez dr. *Szádeczky Kardoss* Lajos ny. egyetemi tanár elismerő sorai érkeztek Budapestről gratuláció alakjában szeretetteljes üdvözlettel. Egykori ügyvezető alelnökünk, úgylis mint az „Erdély“ volt főszerkesztője, a szerinte nagytájékozottságu leírást élvezettel olvasta át, de megelégedésének még az kölcsönöz nagyobb súlyt és illetékességet, hogy az egyuttal a kitűnő historikus részéről nyilatkozik meg, bizonyára azon kedves emlékek hatása alatt, amelyek az EKE múltbeli nevezes mozgalmainak a földidézésével az ő lelkes vezérlete alatt folytak le.

Az üdvözlő sorokkal egyidejűleg *Szádeczky*-nek egy legujabb érdekes tanulmánya is érkezett *Merza* Gyula címére Báthory István lengyel királyról és erdélyi fejedelemről, kinek 400 éves születési jubileumát a lengyelek 1933-ban készülnek megünnepelni.

Székely bújja

(Régi székely népköltészet. Leírta Szabó Dénes 60 éves székely)

Erdély ország ősi hazám,
Vérrel vett volt ősi apám.
Én is hűn oltalmazalak,
Valahányszor támadának.
Mégis be nehéz az élet!
Szegény székely alig élhet.

Míg az Zsidó urat játszik
S a tajték pipából pipázik,
Bujdosik a Csángó székely,
Pedig itt bent volna még hely,
De a sok ellenség fajta
A javát mind elfoglalta.

Szűk a kenyér, sok a gyermek,
Iskoláért ütnek, vernek.
Kevés a pénz, nagy az adó,
Alig kerül sóra való.
Ha búmban egy cseppet iszom,
Mérget iszom, azt gondolom,
Mert magamét nem lhatom,
Nincsen arra szabadalom.

Nincsen egyéb keresetem
Csak a földet művelgetem
De az ég is haragszik rám
Jég veri el rozsom, búzám.
Ha pénzt veszek uzsorára
Kamatba megy marhám ára.
Hát a tőkét miből adom?
El kell adni az ugarom.

Erdély ország ősi hazám
Te vagy az én édesanyám,
Ne légy hozzám ily mostoha!
Nem valék rossz fiad soha.

Gyergyóremete, 1931. augusztus hó 9-én.

Szabó József.

Jegyzet. Ezt a verset Szabó József gyergyó-remetei ig. tanító adta át nekem közlés végett. Mint népköltészeti terméknek szerzője ismeretlen és készítésének egyedüli korjelző adata a vers 2-ik szakaszának „bujdosik a csángó székely“ kitétele, mely arra mutat, hogy valamelyik menekülés után s hihetően a székely határőrség erőszakos szervezésekor, az 1764. január 7-én történt híres mádэфalvi veszedelem után írta meg a székelység sokféle bajain kesergő szerzője.

Szerkesztő.

Az E. K. E. turista-napja

Az E. K. E. fennállásának 40 éves emlékezetére szept. hó 6-ra turista-napot tervezett, melyet azonban a Romániai Magyar Dalosszövetség ama kérésére, hogy a nevezett egyesület azon napon tartja IV.-ik országos dalosversenyét Kolozsváron, — elhalasztott szept. 13-ra, E napon meg is tartatott a turista-nap, azonban az előző nap: nagy esőzés sokaknak elvette a kedvét a tervbe vett kirándulástól, másfelől pedig igen sokan tájékozatlanok voltak afelől, hogy vajjon a gyalogos kirándulás megtartatik-e, vagy nem, s így lemondottak a résztvevésről. Ebben rejlik magyarázata annak, hogy a turista-nap csupán erkölcsi sikert eredményezhetett. A turista-nap a Bükk-erdőben lévő menedékházban folyt le, ahová a kirándulók időnként közlekedő autóbuszokon indultak ki. Néhányan azonban *Dr. Péter Béla* turista-szakosztályi elnök vezetése mellett gyalog tették meg az útát a Plecska gerincén át a Bükkbe, illetve a menedékházba. Az út a nagy sár miatt kissé fáradtságos volt. A gyalogturán résztvettek: *Dr. Tulogy János*, *Polareczky Dániel* és neje, *Horváth Mihály* és neje, *Polónyi Manyi* és *Klári*, valamint *Berenyei Mancsi*, — kik mindannyian sáros cipővel érkeztek meg a menedékházba, ahol a nő turistáknak sok dolguk akadt a teljesen sáros *fél-cipőjük* megtisztításával. A hangulat azonban kitünő volt, amit nagyban elősegített a beállított rádió és pathefon, valamint az egyesület zenekara, mely *Gebefügi András* vezénylete mellett sűrűn húzta a szebbnél-szebb nótákat, dicséretet érdemlő törekvéssel. A jó hangulat fokozásában nagy szerepet játszott a *jósló-sátor* is, mely előtt *Miklós Lajos* nagy kitartással igyekezett biztatni a közönséget szerencséjének megtudására. Volt is nyüzsgésforgás a jósló-sátor körül. A sátorban remegő szívvel várta az érkezőket a temperamentumos *Váradl Gizike* — a Takarékpénztár és Hitelbank tisztviselőnöje, — aki kedves egyéniségével és bájos közvetlenségével jósolta a szerencsét, amelynek osztogatásában bőkezűen járt el s aki talán sokalta a bejósolt sok és nagy szerencsét, legfeljebb a lelkes EKE-hölgy jóindulatú számláján könyvelte el. Így nem csoda, ha a jósló-sátor némi anyagi hasznot is eredményezett. A besötétedés előtt kezdetét vette a vacsora. Hatalmas rézüstben bográcsgulyás párolgott, mely a készítés alatt csiklandozta a résztvevők orrát. A háziasszonyok szerepében *Özv. Szóts Edéné*, *Özv. Fülöp Tiborné*, *Bogyó Lajosné*, *Harasztosi Erzsike* és *Terike* igazi lelkesedéssel és elismerésre méltó önzetlen fáradozással óhajtottak a turista-nap sikeréhez hozzájárulni. Az EKE agilis elnöke: *Gr. Logothetti Oreszt dr.*

pedig a vacsora megkezdésekor a következő beszédet intézte a jelenlevőkhöz :

Természetbarátok tisztelt gyülekezete ! Kedves tagtársaim !

A *negyven éves multtal* és gyönyörű tradíciókkal bíró Erdélyi Kárpát-Egyesület tavaly az *ujraébredés* korszakába lépett.

A *háború utáni 10 évi* kényszerű pangás után az egész vonalon új fejlődésnek indult.

Fiókosztályaink alakultak Aradon, Tordán, Désen, Déván és Bánffyhunyadon, s több más vidéki városban szintén alakulóban vannak az EKE-osztályok.

A *kipróbált régi gárdán kívül, lelkes természetbarátok egész csoportjai* csatlakoztak hozzánk, kiket nem az egyéni érvényesülés vágya, hanem magának az ügynek szeretete vezényel.

Ehhez járult nemrég azon természetbarátok kompakt csapata is, mely a természeti szépségek *fényképekben* való megörökítését tartja elsőrendű feladatának.

S talán a *legkedvesebb tünet* : hétről-hétre, néha napról-napra jönnek el hozzánk oly egyének, kik biztatás nélkül, önként kérik az EKE-be való felvételüket, hogy csatlakozásukkal, tagdíjukkal elősegítsék egy ideális célokért küzdő, régi magyar egyesület önzetlen munkáját.

Tisztelt Hölgyeim és Uraim ! *Jól tudjuk*, hogy a *kirándulási kedv* ma sok tekintetben majdnem *divathóbortnak* mondható. Az EKE nem ebből indul ki. *Negyven év óta propagálja*, ápolja az örök természet szépségeinek kultuszát, s valószínűleg lesz idő, mikor sajnos megint csak az EKE köré csoportosuló vérbeli turisták maradnak meg továbbra is a természet igaz barátainak.

Mi részünkről ezt az általános *kirándulási konjunkturát* csak arra kívánjuk *felhasználni*, hogy az Erdélyi Kárpát-Egyesületet újra nagygyá, újra azzá tegyük, ami volt a multakban ; — az erdélyi magyar természetbarátok vezetője, irányítója, mely egyben a kolozsvári magyarság egyetlen muzeumát is őrzi.

Hölgyeim és Uraim ! *Ha kimegyünk* oda *az útra s letekintünk a városra*, akkor azt kérdezzük magunktól, hogy van-e valami idyllikusabb, békésebb látvány, mint az a távolban elterülő végtelen háztenger ? — *És mégis* : *mennyire elveszti mindaz rögtön fényét*, mihelyt lemegyünk és újra elmerülünk abba' a háztengerbe', hol az utcák pora, a hivatalok, műhelyek füledt levegője, a gyárak, kémények füstje s a nagy város romlott idegzetü, örökké siető, oly gyakran békétlen és örömtelen ember-sokasága vesz körül.

Ide fenn a tetőkön tiszta a levegő, zöld az erdő és csodás a

kilátás, s lelkileg, testileg felfrissülve, megfiatalodva térünk vissza a hétköznapi élet sokféle gondjaihoz.

S Hölgyeim és Uraim! *Ne feledjük el soha: Ha idegen földön aranyeső esik s idehaza sokszor jégeső is hull reánk, — ez a föld mégis apáink földje marad, a mi drága szülőföldünk. És mi ennek a gyönyörű Erdélyünknek szeretetét hirdetjük s ezernyi szépségeit akarjuk minél szélesebb körben ismertetni és megszerettetni.*

A költő szavai szerint: Csak a váagnak van értéke, — sohasem az elért eredménynek! — Minket az EKE-től nyugtalan turista-lelkünk visz arra, hogy lankadatlan igyekezettel dolgozzunk az EKE felvirágoztatásáért. Kérjük ehhez mindnyájunk lelkes támogatását!

Egyenes turista-lelkünk őszinte melegével köszönjük Önöknek, hogy a nem egészen kedvező idő ellenére is, turista- napunkra oly szép számban jöttek ki ide bükki Bercsényi-házunkba.

Az örökszép természet Istene éltesse mindnyájukat!

A beszédet a lelkes turista-tábor zajosan megéljenezte. — A vacsora vidám hangulatban folyt le, mely után a sötétség is beállott s ekkor kezdetét vette a tűzijáték, melyben Györke Márton és Bakos Ferenc működtek ügyesen közre. — Ezután az egyesület lelkes zenekarának közreműködése mellett táncra perdültek fiatalok és „öregek“ egyaránt, hogy a turista-napot kellemes emlékekkel zárják le.

A turista-nap előkészítésében és a rendezés fáradságos munkájában a főérdem mindenesetre *Szolnoky Gyulát* és *Balázs Ernőt* illeti legelsősorban, de *Losonczy János*, *Polareczky Dániel* és *Bogyó Lajos* is elismerésre méltóan bőven kivették részüket a munkából és így a sikerből is.

Dr. Gergely Endre.

A kányafői messzelátó

— *Az EKE legelső kirándulása itt volt május havában ezelőtt 40 évvel.* —

A 900-as évek a Kolozsvár környéki turistaalkotások fölavatásának az évtizede, melynek folyamán a Bükkerdőben az Árpád-menház, az Árpádcsuci kilátó torony, a Majláth-kút, majd a jelenlegi turista-ház, továbbá a rendbehozott Szent János-kút a Plecskavölgyben az EKE által rendre átadattak a turista-forgalomnak.

1904. július havában népes kirándulás keretében *Merza Gyula* tréfás verses szónoklattal avatta fel a kányafői menházat, mely széles méreteivel a népmulatságok és májálisok közkedvelt színhelye volt éveken keresztül, italmérési joggal és élelmezéssel egybekötve és hasonbérlnök a felügyelete alatt.

A forradalom rombolásait vagy tiz évvel megelőzve, a barbár gondatlanság ezen népvédelmi és üdülőhelynek a vihar és az égető nap heve ellen fedelet nyújtó turistaalkotást elpusztulni engedte. Állítólag el nem oltott pászortűz okozta a száraz avar meggyülását, mitől aztán az éppen bérlő nélkül maradt masszív faépület észrevétlenül lángba borult és egészen elhamvadt. Az EKE nyilvántartásában 700 korona tűzbiztosítási kártérítési alap jelzi az egykori turistaház létezését és a sok kedves emlék, ami a régen rendszeres kányafői kirándulásokhoz fűződött.

És azóta a Kányafő kiment a divatból, pedig Kolozsvárnak egyik legnagyobb messzelátója, mely Nyugat felé a hegyvonulatok csaknem hivatkozó láncolatait, Kelet felé a város lebilincselő látképét, szemben pedig a Bükkerdő és a lombos dombhátak kies látványát tárja az alatt kanyargó Szamossal a kiránduló turista elé, ki a közeli Angyal-kútnál friss forrásvizre, a Bácsstorokban érdekes kőzet tömkelegekre talál egy délutáni kirándulás keretében.

Hozza az EKE újra divatba ezen kirándulóhelyet a kányafői (Flügel) úttól készitendő színjelzéssel és útmutató táblákkal és a régi menház helyén egy egyszerű kis filagoriával, mely a bérlő felügyelete mellett a kirándulók pihenőhelyéül is szolgálhatna, fölhevén a figyelmet az ott látható körképre.

Néhai br. *Feillttsch* Ártur elnöksége alatt *Darányi* Ignác akkori földmivelési miniszter 40 ezer darab apró fenyőcsemétét bocsátott az EKE rendelkezésére, hogy a Kányafő valóságos magaslati üdülőteleppé válhassék. Azonban részint a nagy bajjal megásott kút vízhiánya, honnan az ültetvények öntözését kellett volna eszközölni, részint pedig barbárkezdek irtásai a szép és közhasznú fásítási tervet megghiúsították.

Hiszen az EKE-t azon nemes törekvés vezette, hogy tagjai részére egy közkeretet létesítsen, hol az illetők családtagjaikkal együtt a nyaralást pótló üdülésben részesülhessenek.

Miután ezen szép kilátást nyújtó terület most is az EKE tulajdonában van, talán a jelenlegi viszonyok közt is érdemes volna a Kányafőt, mint kirándulóhelyet újra felkarolni, és csekély áldozattal megint közfigyelem tárgyává tenni.

A régi menházról képes levelezőlapok is készültek, melynek egyik utolsó példánya az EKE képtárában még feltalálható s miután az Egyesület történetéből kimaradt, utólag közöljük emlékül. Ne csak a magas hegyeket ostromoljuk, de pláne a saját tulajdonunkat kár volna tovább is a turista köztudatból kikapcsolni.

Za-la.

Turista Irodalom

Erdélyi Turista. A Brassói Turista-Egyesület ilyen című évnegyedes folyóiratának 2—3-ik kettős száma jelent meg f. évi aug. havában gazdag tartalommal, melynek jegyzékében a következő közleményeket találjuk: Halász Kálmán: Székelyföldi turistaság címen annak szomorú elmaradottságát írja le, amelynek adatait hasonló tapasztalatok alapján a magunk részéről is aláírjuk. Székely Géza a Nagykőhavas szépségeiről ír lelkes ismertetést. Szikulusz: Egyedül a Nagy Sándor-bércen címmű leírásban mondja el augusztusi turista élményeit. Ezután Kuchárik Józsefnek a „Testnevelés“ III-ik évfolyamában megjelent tanulmányából kapunk egy kivonatot, majd „Vándorlás a máramarosi Nagypietrostól a Pusdreloruig“ cím alatt Czirják Károly még 1927. július havában megtett kirándulásáról számol be. Bányai Jánosnak megszívlelésre méltó a turista-kalauzok megcsinálására vonatkozó tervezete s kérjük is, hogy a Székelyföldet illetően minél gyakrabban küldjön be ilyen kalauz részleteket. Ujváry Imre: A szkerisorai jégbarlang és a Detonáta, Zubor István: A turista-tizparancsolat. Sz.: A székelyföldi turisták Orbán Balázs ünnepélye a homoródalmási barlangnál című cikkei után néhány kisebb közlemény zárja be a lap főrészét, hogy helyet adjon az „Erdélyi Fürdőértésítő“, „Egyesületi élet“, „Irodalom“ és „Vegyes rovat“ című 3 quart alakú lapot kitevő anyagának. A finom papíron nyomott és szép képekkel illusztrált folyóirat előfizetési díja nem tagok részére 60 lei, egyes szám ára 15 lei.

Uj folyóirat a „Székelység“. A székelyföldi lapjainkban lefolytatott alapos megbeszélés eredménye gyanánt az Orbán Balázs: Székelyföld leírásának folytatásaként most jelent meg az első betűjétől az utolsóig tisztán csak székely témákkal foglalkozó képes havi folyóirat, melyben az aktuális problémák is helyet találnak. Közéletünk és a szaktudományok legkiválóbbjai állanak a Bányai János geologus tanár szerkesztésében megjelenő, szerény terjedelmű, de szép kivitelű és tartalmas új organum mellett. Az első számban az Orbán Balázsról szóló megemlékezés után Dr. Szádeczky Lajos a székely székek kialakulását ismerteti. Majd vers, egy jóízű góbéság (A jánosfalvi medvevadászat) s Sz. Horváth L. gyűjtéséből egy új Nyikómenti nóta költője következik. A rovatok gazdag anyaga a székelyföldi kutatásokról, irodalomról, hírekről számol be. Igen fontos szerepe van a székely szótár és Lexikon rovatainak. A székely anyavárosban, Székelyudvarhelyen-Odorhein megjelenő folyóirat nagyon szerény anyagi igényeket támaszt, e csonka évre 40 lei, tanügyieknek, papoknak és nyugdíjasoknak 30 lei.

Külföldi Turista Irodalom

Turisták Lapja. A Budapesten székelő „Magyar Turista-Egyesület“ kiadásában havonként megjelenő lap szerkesztősége f. évi szeptemberi számát az Egyesületi-élet rovatát leszámítva egészen a spaeleológiának szentelte. Tíz kisebb-nagyobb közlemény foglalkozik a barlangkutatás problémáival, melyeknek egyikében Stokker József a bihari barlangokról értekezik. E számnak minden cikke megérdemli, hogy minden komoly turista elolvassa azokat, így Dr. Kadic Ottokárnak „A turistaság és a hazai barlangkutatás“-ról írott cikkei különösen is figyelmet érdemelnek. Az Egyesületi élet, Irodalom, Vegyesek, Kirándulásaink, Szerkesztői üzenetek és a Magyar Turista Szövetség Értesítője című rovatokban számos apróbb közlemény, hiradás és felhívás foglal helyet. A felerészében chromopapírra nyomott és gyönyörű képekkel illusztrált folyóirat számainak darabja 1 pengő. Kár, hogy a nyomasztó megélhetési viszonyok következtében a lap mostani 43-ik évfolyamában kénytelen lesz terjedelmét szűkebbre venni, hacsak a tagok nem sietnek e szép lap védelmére több áldozattal járulni.

A „Club Alpino Italiano“ kiadványa: a „Rivista Mensile“ alcimmal jelenik meg. Havi folyóirat, igazi nyugati méretekben és kiállításban. Egyesületünk békében is csereviszonyban volt e lappal, most pedig 1930 óta újból felvettük az összeköttetést. Tavaly 30.000, míg 1931-ben 35 ezer példányban jelent meg. Mutatja tehát az Alpino Club óriási jelentőségét és szerepét Itália társadalmi életében.

E füzetekben, helyesebben mondva könyvekben mindent megtalál az olvasó, amit keres az alpinizmusra és a tulajdonképeni turistaságra vonatkozólag.

E kötetek, addig folyóirat jellegűek, míg beszámolókat tartanak az uralkodó családok tagjainak látogatásairól az Alpino Clubbal kapcsolatban, s képekkel kísért leírásokat közölnek. Egpár egyesületi hiradás, majd elszámolások, felhívások vannak itt-ott közbeszúrva, avagy csoportosítva. Azontúl azonban e könyvek reánk erdélyi turistákra nézve, igazán tankönyv számba jöhetnek.

Ha végig lapozzuk e gyönyörű füzeteket, illetve köteteket, akkor látjuk valóban, hogy a turistaság nem sport. Nem! Tényleg a tudományok gyakorlati alkalmazása!

Az olaszok északon, az Alpések magas régióiban érdekes, de annál jellegzetesebb megkülönböztetést tesznek a kirándulók, a turis-

ták és az alpinisták között. Az alpinista szerintük egy passzionátus hegyjáró, a turista pedig vidék kutató, aki a besportolt nyers és egyén erő, továbbá az egyes sportágak eszközeinek alkalmazásával kutatja át minden tekintetben az illető vidéket. A kiránduló csak a társaság kedvéért megy ki a szabadba, anélkül, hogy a természet csodái közelebbről érdekelnék. Az alpinista hegyimádó, aki ugyanegy csúcsot tizfelől is megmászni képes, az igazi tanult turista meg százszor is kutatni akar ugyanegy helyen. Tehát röviden: az alpinista az egy passzionátus hegyjáró; a turista az, aki a sport segítségével kutat, és végül a kiránduló, aki szórakozik. Ezt az osztályozást látjuk minden nyugati állam turista felfogásában.

Az Alpino Club könyveiben nem olvasunk battyubontásról, sem uzsonna programról, sem kulacsozásról, de annál többet természet-tudományi megfigyelésekről!

A fősúlyt azonban az alpinisták az egyes hegycsúcsok és vonulatok mennél egyszerűbb megközelítésére helyezik. Itten nekünk minden nagyszerűnek tűnik fel, de valóban az is, mert felvételeiket teleobjektívvel csinálják és így alkalmunk van egyes tereprészleteket képen olyan áttekintésben eléink tárva látni, amilyent ha személyesen lennénk is a terep előterepében, szemeink által képtelenek volnánk egyszerre megrögzíteni.

A fotofelvételek mellett olyan jól sikerült tollrajzú plan és dom-borművű térképvázlatokkal kedveskednek az olvasónak, hogy az már szinte azon a helyen érzi magát.

A madártávlatban felvett topográfiai adataik a legmodernebb felfogás szerint vannak érzékelhetővé téve. Egy-két pillanat és tiszta fogalommal birunk az illető terepről.

A másik, ami nagyon megkapó, az, hogy a ski, ez az újabban igen felkapott sportág és eszköz, tényleg a legjobb barátja úgy az alpinistának, mint a kutató turistának is!!

Mindazoknak, kik az olasz nyelvet értik, melegen ajánlom, lapozzák szorgalmasan az igazi turistaság eme nagyszerű kötetét.

Snjaric Franjo.

A Lengyel Tátra Társaság Évkönyve. Egyesületünknek 1930-ban való megújódása után, első gondja volt a régi külföldi kapcsolatokat újból felvenni. A Lengyel Tátra Társaság, Európa egyik számottevő turista egyesülete, a közismert lengyel lendülettel és udvariassággal, első volt, amely válaszolt cserepéldány ügyében tett megkeresésünkre. Egyesületünk könyvtára ilyenformán 1930-ban a Tátra társaság 1929-es évkönyvével gazdagodott. E sajtótermék immár VIII. évfolyamot tud felmutatni. E kb. 216 oldalas évkönyv „*Wierchy*“

(Hegyek) címmel jelenik meg. Kiadási helye Krakkó, szerkesztői pedig Pawlikowski dr. és Goetl dr., lengyel professzorok.

A fentemlített 216 oldalon kívül még a végén római számmal jelzett 49 oldal egyesületi beszámolókat tartalmaz. Nevezetesebb közlemények: Medvek a Tátrában. A Nowy Targ-i turista otthon. — A tátrai barlangok közül a Kaspro w grottának leírását közli érdekes eredeti ábrákkal kísérve a jeles tollu Zwolinski. — Zaruski Marjusz az alpinista lélektannak szentel egypár oldalt. Majd gyönyörű képekkel tarkított közlemény a *Rohaczy* tavacról szóló, amely részletes topográfiai adatokkal is szolgál e vidékről. E jeles cikket *Gadomski* Ádám írta, aki híres ismerője a Tátra útvesztőinek.

A ski és turistaság szoros együvértartozását, helyesebben a sielés szerepét a turista életben, a „Hét hegyen és hét völgyön át“ című leírásában gyönyörően bebizonyította Kordies Roman.

A Kronika című hosszú fejezetben különböző turista beszámolókat vannak egybe foglalva. Így a *Zakopanei-i Tátra muzeum* ismertetése. A *Wisztula* forrás vidékén való turista feltárásokról jelentések, a *Beskidekben* észlelt tények stb.

Végül az egyesületi beszámoló megismertet bennünket ennek az aránylag fiatal egyesületnek hatalmas fejlődéséről, rengeteg alkotásairól, vagyonáról. Például csak 1929-ben 3 és félmillió lei volt a forgalma a pénztárnak!

Az 1930-as évkönyv ugyanolyan hatalmas kötet, mint az előző évi.

Elsősorban is az 1919/20-ban lefolyt Tátra vidéki népszavazást tárgyalja, amely azért érdekes, mert úgy a cseh-tót, valamint a lengyel állam görcsösen ragaszkodott minden darab csupasz sziklához. De legérdekesebb az a siker, amit a Tátra társaság szervezettsége, propagandája és multja által könyvelt el a lengyel állam. E siker területi előnyökből áll. A cseh duzzogást a lengyel turisták a cseh-tót turistáknak nyújtott előnnyel akarják elnémitani. Különben éppen e számban is van egy felhívás a cseh turistákhoz intézve.

Érdekes közlemények: *Kreutz*-nak egy minerológiai értekezése a Tátra kristályos tömegéről, közeteiről. Majd egy nagyszerű összehasonlítást tesz Zofja Holub-Pacewiczowa az alpesi és tátrai pásztorélet között.

A terjedelmes *Kronika* rovatban pedig több apró közlemény között a szebbnél-szebb ábrák láthatók. Történelmi fejtegetések is vannak. Új menedékház alapítások és részletes szerkesztőségi hírek váltakoznak.

Végül 78 oldalon (római számokkal jelezve) az egyesületi beszámoló az 1930 évről.

Az ábrák eredetiek, barlang vázlatok nagy gonddal rajzolva, a

könyvek kiállítása csinos és igazán dicséretére válik a lengyel graphikai iparnak.

E két kötet könyvet figyelemmel olvasva a következő megállapításokat tehetjük: A lengyel Tátra Társaság, melynek szellemi gócpontja Lwów (Lemberg), míg működési etappja Kraków (Krakkó), Európa turista egyesületei között az elsők között foglal helyet. (12.000 tag) Kiadványai vetekednek a legnagyobb nyugati turista egyesületek kiadványaival, úgy szerkesztési, mint kiállítási szempontból. Továbbá igazolják a mi lapunk, az „ERDÉLY” szerkesztési irányelvének helyességét is, hogy a turistasághoz nemcsak a terepek bejárása tartozik, hanem minden vidékről a meteorologiai, hydrográphiai, állattani, növénytani, földtani, ásványtani és etnographiai megfigyelések eszközlése, továbbá adatok, leletek gyűjtése, no meg a történelmi vonatkozások (pl. határneveknél) ismerete és nyilvántartása is.

A *ski* segítségével viszont télen a jó turista óriási területeket járhat be áttekintés végett és gyakorolhatja magát a turistaságban oly fontos távolságbecslésben.

Snjaric Franjo.

BCU Cluj / Central University Library Cluj
EGYESÜLETI KÖZLEMÉNYEK

Kimutatás
az EKE gyalogos osztályának 1931. évi
kirándulásairól

Összeállította: GYÖRKE MÁRTON

Sorszám	Dátum	Kirándulás helye	Vezető neve	Részvt.	Km. *
1 I. 4		Bercsényi turistaház—Bükkerdő	Haltrich Árpád	5	15
2 I. 24-25		Reketó—Dobrin—Hideghavas—Testes ..	Györke Márton	22	98
3 II. 1		Bácsitorok—Szt. Pál tető—Leányvár ..	Györke Márton	16	26
4 II. 8		Mikes völgy—Indal—Torda hasadék ..	Gergely István	14	60
5 II. 22		Gorbó-völgy—Hideg-völgy—EKE forrás ..	Györke Márton	7	25
6 III. 21		Leányvár—Tótfalu—Kismagura	Györke Márton	38	30
7 III. 29		Tekintő—Józsika kilátó	Losonczy János	6	25
8 IV. 5-8		Magura-Funtinela-Marisel - Melegsamos	Györke Márton	3	105
9 IV. 12		Kányafő—Csigahegy—Szucság	Dr. gr. Logothetti O.	8	15
10 IV. 12		Telekfarka—Szénafü	Snjaric Franjo	3	41
11 IV. 12-13		Tur—Torda hasadék—Mészkö—Peterd ..	Györke Márton	12	60

12 IV. 18	Rózsakút—Mérai erdő—Bácsitorok . . .	Losonczi János	18	30
13 IV. 23	Lombi tető—Papfalvi völgy—Kardosfalva	Dr. gr. Logothetti O.	8	25
14 IV. 23	Torda—Szent László—Géczivár—Szelicse	Györke Márton	12	64
15 IV. 23	Kányafő—Bácsitorok—Angyalkút . . .	Orosz Endre	40	15
16 IV. 26	Brétfü—Kajántói völgy	Dr. gr. Logothetti O.	4	20
17 V. 1	Monostori erdő—Bükkerdő	Dr. gr. Logothetti O.	14	20
18 V. 3	Majláth-kút—Árpád-csucs—Kismagura . .	Dr. gr. Logothetti O.	15	30
19 V. 9	Bükkerdő—Berc-éuyi turistaház	Polareczky Dániel	8	30
20 V. 17	Torda hasadék—Torda	Bogyó Lajos	15	10
21 V. 21	Plecska völgy - Szent János kút—Bükkerdő	Orosz Endre	35	20
22 V. 24-25	Jád völgy—Meziádi Czárán cseppkőbarlang	Gergely J. és Györke M.	36	30
23 V. 24-25	Rév Zichy barlang—Misid-völgy	Orosz Endre	28	16
24 VI. 7-8	Verespatak—Abrudbánya—Detonáta . .	Dr. gr. Logothetti O.	25	25
25 VI. 7-8	Dobrin-havas—Fekete-völgy—Rekető . .	Györke Márton	40	30
26 VI. 11	Bükkerdő—Bercsényi turistaház	Orosz Endre	20	20
27 VI. 14	Aranyos-völgy—Runki sziklaszoros	Györke Márton	22	15
28 VI. 14-16	Homorodalmási barlang—Szent Anna-tó —Nagykőhavas	Dr. gr. Logothetti O.	3	40
29 VI. 21	Pilistető — Remetei sziklaszoros — Nagy- enyed	Györke Márton	22	18
30 VI. 26	Bükkerdő—EKE körutak	Snjaric Franjo	7	35
31 VI. 28	Plecska-völgy — Erzsébet-forrás—Gorbó- völgy	Dr. gr. Logothetti O.	5	20
32 VII. 4-5	Scarisóra—Runki szikla-szoros—Borév . .	Dr. gr. Logothetti O.	22	25
33 VII. 5	Géczi vár—Felső Jára-völgy—Járavíza . .	Györke Márton	22	15
34 VII. 11-13	Kajántó—Diós—Greca — Solyomkő—M. Fodorháza	Snjaric Franjo	3	76
35 VII. 12	Turista találkozó a Drágán-völgyben . .	Györke Márton	200	20
36 VII. 15	Gyergyó-Szt.-Miklós—Gyilkostó környéke	Orosz Endre	9	30
37 VII. 17	Nagyhagymás—Gyilkostető	Orosz Endre	3	20
38 VII. 19	Hidegzamos völgy—Dobrin havas—Rekető	Györke Márton	36	30
39 VII. 21-27	Biharfüred—Czárán körutak—Jádolina . .	Györke Márton	4	190
40 VII. 24	Gyergyó-Remete—Limbuserdő	Orosz Endre	2	16
41 VII. 30	Marosújvár sósfürdő—Felvincz	Györke Márton	15	15
42 VIII. 6	Gyergyó-Szárhegy—Gyergyó-Remete . .	Orosz Endre	10	5
43 VIII. 9	Drágán-völgy—Zerna-völgy—Kissebes . .	Györke Márton	22	20
44 VIII. 9-11	Biharfüred—Csiripa—Drágán-völgy . . .	Losonczi János	4	10
45 VIII. 9-10	Remetei szikla-szoros—Nagyenyed	Balázs E. — Bogyó L.	22	20
46 VIII. 14-16	Magyarláros—Cibles és környéke	Dr. gr. Logothetti O.	22	36
47 VIII. 13	Gyergyó-Remete—Gergelyvesze	Orosz Endre	16	17
48 VIII. 16	Hidegzamos-völgy - Riska-völgy—Rekető	Bogyó L. — Balázs E.	23	25
49 VIII. 16	Torda hasadékánál EKE és NAC turista- találkozó	Györke M. — Czelzel J.	60	10
50 VIII. 21-22	Ditró—Közrez—Borszék — Tölgyesi-szo- ros—Gyergyóremete	Orosz Endre	22	6

Megjegyzés: A km. összegek tisztán csak a gyalog megtett útrészekre vonatkoznak

Kimutatás az EKE kerékpáros osztályának 1931. évi kirándulásairól

Összeállította: GYÖRKE MÁRTON

Sorszám	Dátum	Kirándulás helye	Vezető neve	Részv.	Hány km.
1	III. 29	Nagykapus—Pányiki sziklaszoros	Gergely István	3	60
2	IV. 10-14	Detonáta—Brád—Déva—Vajdahunyad . .	Gergely István	4	480
3	IV. 18	Torda (EKE jubileum)	Gergely István	13	60
4	IV. 23	Magyarléta—Géczi vár	Gergely István	4	60
5	V. 1-3	Alsó Szolcsva—Verespatak—Detonáta . .	Imreh István	4	260
6	V. 16	Kisfenes—Plopi hágó—Járavize	Imreh István	6	95
7	V. 23	Mócs—Kissármás	Imreh László	3	114
8	V. 23-25	Jádvölgy—Meziádi csepkőbarlang	Martonosi Béla	12	199
9	VI. 6-8	Szamosújvár—Dés—Cicsóvár	Imreh István	7	158
10	VI. 6-8	Nagyvárad—Félix és Püspökfürdő	Gergely István	3	320
11	VI. 14	Vista. M.—Gorbó—Egeres	Zsembera Rudolf	4	60
12	VI. 14	Kolozs sósfürdő	Imreh István	6	46
13	VI. 21	Alsó Jára—Borév—Toroczko	Gergely István	5	120
14	VII. 8-20	Brassó és környéke	Imreh István	4	1050
15	VII. 21-30	Szathmár—Kassa—Tátrafired és vissza . .	Zádor Árpád	3	1044
16	VII. 27	Kolozs sós ürdő	Gál József	12	46
17	VIII. 9	Nagykapus—Pányiki szoros	Bakós Ferencz	5	60
18	VIII. 9	Egeresi villanytelep—Gorbó	Zsembera Rudolf	4	60
19	VIII. 16	Tordaihasadék—Torda	Bakós Ferencz	14	80
20	IX. 20	Felek—Tur—Turihasadék	Bakós Ferencz	3	44
21	X. 4.	Géczi vár—Léta	Bakós Ferencz	3	60
22	X. 10	Várfalva—Csegez—Székelykő	Imreh István	3	104
23	X. 18	Torda—Felvincz	Zsembera Rudolf	4	104
24	X. 25	Torda—Mészko	Imreh István	3	72
25	XI. 8	Apahida—Szamosújvár	Imreh István	4	92

25 kiránduláson 8 vezetővel, 136 résztvevő megtett 5038 km. utat

Három vármegye turistáinak találkozása a Torda-hasadéknál. Az E. K. E. és a N. A. C. turista osztálya igen szép turista találkozást rendezett folyó évi augusztus 16-án, mely kedvező időjárás mellett a legjobb siker jegyében folyt le a Torda-hasadéknál. A N. A. C. turistagárdájának 28 tagu társasága, mint ahogy előre jelezve volt, program-szerűen érkezett meg Gyaluba teherautón, hol az E. K. E. egyik tura-vezetője már várta őket és innen az ő kalauzolása mellett folytatták utjukat. Már reggel 7 órakor városunkba érkezve autójukon, bejárták

Kirándulók a menház romjánál

a szebb utvonalat és megtekintették a nevezetesebb épületeket. 8 órára a Mátyás-ház elé gördült az autó és az öreg bolthajtásos kapu aljában Dr. Páter Béla, az E. K. E. turista osztályának elnöke fogadta turistatestvéri meleg szeretettel, melyért a N. A. C. turisták nevében Stern Zoltán N. A. C. turista szakosztályi ügyvezető mondott köszönetet. Az E. K. E. néprajzi muzeumának és a 48—49-es ereklye-muzeumnak megtekintése után, hol Polareczky titkár kalauzolta a vendégeket, a Fő-térre mentek a Szent Mihály-templom és a Mátyás-szoborhoz. Innen, autóba ülve, Tordára s a hasadék Peterd felőli bejáratához hajtottak.

Györke Márton kalauzolása mellett bementek a Balika barlangjaiba, végigjárták a hasadékokat, majd annak Torda felőli végénél a **Bakos Ferenc** és **Czeizel János** vezetésével előre kiment EKE-turisták éljenzéssel fogadták a nagyváradi társaságot. Ebéd után Stern Zoltán meleg szavak kíséretében átnyújtja a N. A. C. turista szakosztályának selyemzászlóját, melyre viszont Györke Márton az E. K. E. nevében ennek gyopárcimeres selyemzászlóját adta át emlékül. Az E. K. E. menházi tornyánál történt fényképezés után a társaság felkapaszkodott a hegytetőre, hol a Berkes patakának vizesése felől jövő tordai turistákkal — **Szabó Ferenc** az élükön — találkoztak. Kölcsönös üdvözlés után szép kilátásban volt részük, de mert az idő visszatérésre intett, délután 4 órakor már autóikra ülve kerékpáros turistáink kíséretében fél 8 órára minden baj nélkül beérkeztek Kolozsvárra. Kisebb pihenő után elbucsztak a N. A. C. turistái és a Mátyás-ház előtt összegyűlt hatalmas tömeg éljenzése és kalaplengetése között eltűntek a Fötér irányában. A váradiak ezen 400 km.-es autóturájának szépen sikerült lefolyásáról a kiránduláson jelen volt **Jakobovits Elemér** sajtó utján is kifejezést adott a „Nagyvárad“ című napilap augusztus 19—20-i számaiban. A három város turistáiból mintegy 60-an vettek részt az érdekes kiránduláson.

Központi szakosztályaink. Alig pár hónapja csak, hogy egyesületünk megszervezte központi turista-, gazdasági- és propaganda, meg foto-szakosztályait, máris örvendetes munkaeredményről van módunkban beszámolni. I. A turistaszakosztály kirándulásokat rendezett, utjelzéseket készített, si-tanfolyamot szervezett és turistanapot rendezett bükkerdei menedékházunknál. II. A gazdasági s propaganda sz. o. vidéki osztályokat szervezett, taggyűjtéseket végzett, nagymérvű levelezést bonyolított le, megkezdette a vidéki vetítettképes előadások tartását, sajtóügyekben járt el és teadélutánok rendezésére készülődik. III. A múlt évben megalakult fotoszakosztály szeptember havában újra szervezkedett és elhatározta egy amatőr laboratórium berendezését. Célul tűzte ki, hogy oktató és ismertető előadások, valamint tanfolyamok rendezésével a fotoamatőrizmust aársadalom széles rétegeiben terjeszti, értékes folyóiratokat és szakkönyveket szerez be és összeköttetést keres a hasonló külföldi intézményekkel oly célból, hogy a külföldi kiállításokon a tagok kollektíve résztvehessenek. Az osztály eddig több turistafényképet vett föl, diapozitiveket készített, utban van a fototanfolyam és vetítettképes előadások megrendezése.

Kérelem. Egyesületünk központi vezetősége vetítésre szolgáló diapozitív sorozatokat állít össze. Felkérjük tehát mindazokat, kiknek Erdély különböző vidékeiről jellemző és szép felvételei vannak, szíveskedjenek azokat nekünk kölcsönadni, hogy azokról diapozitiveket készíthessünk. Erdélyi földünk megismertetése érdekében a legszebb cselekedet e kére-
rünk teljesítése.

Körlevél a vidéki osztályokhoz. Tisztelettel felkérjük összes vidéki osztályaink titkári hivatalait, hogy megalakulásuk óta a folyó évben kifejtett mindennemű működésükről egy olvanszerű jelentést legyenek szívesek beszolgáltatni, amilyen az „Erdély“ 1931. évi 3—4-ik számának 71-ik oldalán olvasható, mert ezeknek közzététele az osztályok munkásságának történeti érdekű bizonyítékai.

Vidéki Osztályaink. Egyesületünk reorganizációjának kapcsolatában fontos érdekek fűződnek ahhoz, hogy Erdélynek lehetőleg minden vidékén legyenek osztályaink, melyekben a turistágnak lelkes apostolai tovább folytassák egyrészt a tagok toborzását, másrészt a turistásági intézmények helyi fejlesztését. Az eddig megszervezett és alapszabályszerűen megalakított vidéki osztályainkról ezen alkalommal helyszűke miatt csakis az alábbi együttes kimutatásban számolhatunk be.

Sz.	Oszt. neve	Székhelye	Alakul. ideje		Tisztikara
			Alakul. ideje	T. sz.	
1.	Tordai osztály	Torda (Turda)	1931. IV. 19	36	Tisztelethelyi elnök: Bors Mihály, Elnök: Dr. Szenkovits Aurél, Alelnök: Magyarossy Zoltán és Walter Sizler, Titkárok: Dr. Adorján Endre és Gái József. Pénztárnok: Fintha Domokos. Ellenőrök: Varga János és Szabó Ferencz. Jegyző: Káptalani N. Béla.
2.	Szamos-megyei osztály	Dés (Dej)	1931. VI. 2	36	Elnök: Knizsek Károly, Alelnök: Baritz Árpád, Titkár: Osztián Kálmán és Vidovszky Erzsébet, Jegyző: Módy László és Csűrös István. Pénztáros: Máthé Gábor. Ellenőrök: Balogh Ferenc és Morár István.
3.	Kalotaszegi osztály	Bánffy-hunyad (Huedin)	1931. VIII. 8	32	Elnök: Cseh Ferenc, Alelnök: Dr. Tolcsy Lajos, Főtitkár: Dr. Koleszár Lajos. Titkár: Ilosvay Árpád. Pénztárnok: Szabó Albert. Jegyző: Pocsay Margit. Gazda: Szász Lajos.
4.	Hunyad-megyei osztály	Déva (Deva)	1931. VIII. 11	71	Elnök: Dániel Lajos, Alelnök: Igna Sándor. Ügyész: Dr. Meskó Miklós, Titkár: Meyssonier János. Főjegyző: Torocky Ferenc. Helyettes jegyző: Lánckor József. Pénztárnok: Hollós Antal. Könyvtárnok: Buda Iona. Gazda: Lengyel Árpád.
5.	Czárán Gyula osztály	Arad (Arad)	1931. VIII. 23	75	Elnök: Dr. Simó Károly. Ügyvezető alelnök: Záray Jenő, Alelnökök: Guld Emil, Dr. Grumáz László. Főtitkár: Ifj. Mátvás Vilmos. Főtitkár helyettes: Rosenberger László, Titkár: Tüdős János és Kóvacs István. Pénztáros: Timkó Ernő. Gazda és könyvtáros: Rózsa László.
6.	Maroszeki osztály	Marosvásárhely (Tárgu-Mureş)	1931. X. 29	75	Szigyártó Gábor elnök, Dr. Biró István alelnök, Dr. Farkasházy Ferenc főtitkár, Egey Jenő és Schopp Ferenc titkárok, Vigh Albert főjegyző, Kozma Klára pénztáros, Muzsnay Károly és Elek János ellenőrök, Dr. Szász László könyvtáros, Papp Imre gazda és Dr. Nánási János ügyész.

VEGYES

Székelyföldi Tanulmányút

Egyesületünk főttkára a nyár folyamán 50 napos tanulmányúton volt Csikmegyében, ahol Gyergyó-Remete központból minden irányban tanulságos kirándulásokat végzett. Különösen a gyergyói medence természetrajzi viszonyait és történelmi emlékeit tanulmányozta, de ezek mellett természetesen a néprajzi és turistasági jelenségek is kellő figyelemben részesültek. Gyergyó-Vaslábtól Gyergyó-Remetéig keresztül-kasul gyalog bejárta a fenyvesekkel körülvett és elragadó szép természeti képekben bővelkedő gyergyói medence 38 □ km.-nyi egész fennsíkját. Meglátogatta a Limbus erdejét, a Gergelyvesze és Hegyes-Bükk trachyt bányáit, a Bucsin alatti Nyirest, Remete és Csomafalva nagyszerű borvíz forrásait, a Ferencrendiek szárhegyi klostromát, a Szármányhegy fehér márványbányáit, Ditró Tilalmas nevű gyönyörű fenyvesét, a Maros forrását. Ismételten felkereste a Gyilkos-tót, a Békás-szorost, a Gyilkosköt és a Nagy-Hagymást. Járt a Közrezen, Borszék fürdőn, Hollón, a felséges Tölgyesi szorosban és a Piricske hegyvidéken. Felkereste a híres ditroiti lelőhelyét, összegyűjtötte Remete közeteit, a remetei „Nád“ nevű ősláp augusztusi floráját, tanulmányozta a Maros felső folyásának őshalászatát és leírta Remete község temetője síremlékeit. A fénykép felvételekkel is illusztrált érdekes sok feljegyzéseiből amint lapunk tere megengedi, közleményekben fog tanulmányútról beszámolni.

Turistaság a gyufadobozokon

Hogy mennyire benne vagyunk a turistaság népszerűségében, azt legújabbán a gyufás dobozokon is szemléltethetjük, mert fedőlapjukon Romániának történelmi, egyházi és közgazdasági tekintetben nevezetes épületei, mint a régi várromok, monumentális templomok, királyi paloták stb. vannak feltüntetve. Az eddig kibocsátott sorozatokban a sinajai Peles-kastély, a bukaresti Bucur templom, Neamț-vára, Cetatea alba, Chindia torony és a fejedelmi vár romja, Ţepeş tornya a bukaresti Carol parkban, a bukaresti régi Coltei torony, a balcici királyi palota,

a csernovitzi és kisinevi katedrális, az Adamclisi Traian trofeum, a cernavodai Carol-híd, a brailai dokkok és elevatorok, a campinai petroleum kútak szerepelnek. Erdélyből eddigelé a töröcsvári várkastély, Brassó városháza és szebeni régi tornyok című dobozokat láttam kézben forogni. Mindenesetre az idők jele, ha már Romániában is kezdik belátni az érdekes helyek reklámszükségét s ezzel felismerni a turista-ság jelentőségét a nemzetgazdaság szempontjából. Hogy megkönnyítsük az illetékesek céltudatos munkáját, kivitelre ajánljuk még az erdélyi területről a következőket: a kolozsvári Szt. Mihály templom, Mátyás király szülőháza, a Mátyás szobor, Vajdahunyad vára, Déva vára, Fogaras vára, Dezsővár, Gyulafehérvári katedrális, a szamosujvári örmény bazilika, Balászfalva érseki temploma, a szombatfalvai monasteria, a fogarasi Brancovean templom, a brassói fekete templom, Gherla vára, Küküllővár, tordai fejedelmi palota, a dévai Curia, Segesvár, Bethlen bástya, a szárhegyi Lázár kastély, a marosvécsi várkastély, stb. stb., amelyek szintén vannak olyan régiek és érdekesek, hogy kiállják a versenyi regáti emléktársaikkal. O. E.

Fotóművészeti kiállítás. Ritka művelzetben volt része azoknak, kik a vármegyei ház emeleti termében izlésesen berendezett fotóművészeti kiállítást megtekintették. Október hó 18-án délelőtt 11 órakor dr. Colbazi Emil megyei prefektus és dr. Péter Béla nyug. gazdasági akadémiai igazgató úrak nyitották meg szépszámú közönség jelenlétében s 18-25 közötti időben délelőtt és délután is nyitva volt az érdeklődőknek. A kiállítást fotóművészeti verseny előzte meg, amelyen 252-en vettek részt az egész ország területéről 1391 db. fénykép bemutatásával. A versenyben 24 díjat és külön 20 oklevelet ítél meg a zsűri a szerinte érdemes kiválogatottaknak. A csoportok, melyek szerint az egész anyag művészi elhelyezést nyert, a következők voltak: I. szakfényképészek, II. haladó amatőrök, III. kezdő amatőrök, IV. versenyen kívüli fotóművészek, mint amatőrök és V. hivatásos fényképészek. Szép művészi képeket mutattak be a versenyen kívül álló amatőrök, minők: Forgács Miklós, Schäffer László és Orbán Lajos. Ugyancsak versenyen kívüliek voltak: E. L. Bordan, Fekete László (Fotófilm) és Bátyi Lajos. Egyesületünk tagjai közül díjakat nyertek: Balázs Ernő 1-ső díj, dr. Szádeczky K. Gyula 6-ik díj, Falkenheim István 7-ik díj és Jámbor Miklós mérnök diplomát. A sok művészi értékkel bíró kiállított képek közül minket természetesen a turista vonatkozású fényképek érdekeltek, melyek jelentékeny számban voltak képviselve. Gyönyörű tájak, hegyek, erdők, sziklás vidékek, felhő alakzatok, folyómenti részletek, magános fák, stb. gyönyörködtették a látogatók százait, de általánosan sajnálták, hogy sem a kiállított képeknek eredeti helye, sem szerzője nem volt feltüntetve, ami a verseny természetéből következett. Nagyon óhajtott volna jövöben, hogy minden tájképnek származási helye a kép alatt olvasható legyen, mert a szép kép a turistát az illető vidékre úgyszólván invitálja. Dicséret és őszinte elismerés illeti meg a Kováts P. Fiai cég fotóművész vezetőit: *Schäffer László és Orbán Lajos* úrakat, kik a versenyt és kiállítást megrendezték, melynek szépségét

tanulságos voltát a komoly látogatók szokatlan nagy érdeklődéssel honorálták. A siker teljességét az EKE is szívesen elismeri.

A kolozsvári turisták nesztora. A kolozsvári Bükk-erdőben a tető felé vezető út egyik legmeredekebb pontján egy hatalmas csonka fatörzs áll egy szikla felett, melyet átölelő két vastag gyökere közül forrásvíz csörgedezik alá.

Közelebbről megfigyelve a kettős fatörnk kidomborodó kéreg-forradásait, azokból még ma is kibetűzhető a régi bemetszés: **Rajka-forrás.** Szenvedélyes Bükk-járó volt egy időben az EKE kiérdemesült tagja, *Rajka* Albert bíró, ki barátait előszeretettel kalauzolta a százéves terebélyes fa árnyas lombjai alá, melyet nemrégiben kidöntött a vihar, de alsótuskója ott maradt. Egy figyelmes kiránduló lehetett, aki örök emlékezetül bevészte a nyugalomba vonult öreg turista kedvenc fájába az egykori patronus, *Rajka* nevét, ki annak idején megkönnyezte az iker sudaru remek bükkfa tragédiáját. Most aztán a 85 éves *Rajka* Albert is örök álomra hajtotta a fejét, bizonyára a szintén haldokló csonka fa-óriás gyászoló lombsusogása mellett.

Őszi lilamezők. A f. évi esős ősnek gyönyörű szép jelenségeit észleltük egy némely kaszáló rétünkön, melyeknek zöld gyepszőnyegét az őszi kikerics (*Colchicum autumnale* L.) tengernyi lilaszínű virága borította. Régóta nem láttunk ilyen páratlanul szép viragmezőket, minők pl. szeptember 19-én Csucsá, Bánffy-Hunyad és Zsobok vidékén, avagy Bácsi-torok és Kardosfalva közötti réten, október 11-én a Nagy-Csolt lejtőin virultak a nedves, hűvös időszakban. Minden évszagnak megvan a maga szépsége, melyekben minden erdőt, mezőt barangoló turista vagy természetbarát gyönyörködhetik.

Felhívás. Az Erdélyi Kárpát Egyesület pénztára tisztelettel felkéri mindazon tagjait, kik a folyó év tagsági díj részletét, vagy előző évi hátrálékos tagdíjait máig be nem fizették, ebbeli vállalt fizetési kötelezettségeiknek lehető legsürgősebben eleget tenni szíveskedjenek, mert csak így tud az egyesület pénztára eleget tenni a viszont kötelezettségeinek, főképpen pedig az „Erdély“ c. folyóirat tetemes nyomdai költségeit fedezni, reá van utalva kint levő követeléseinek igénylésére.

Főpénztárnok.

Hazai és valódi angol szövetek,
mindennemű vásznak
turista ruhaanyagok

legolcsóbb beszerzési
forrása

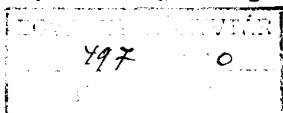
Zauderer S.
cég, Cluj-Kolozsvár,
Deák Ferenc-u. 40.

Sportklubok, turistaegyesületek
részére jelvények, zászlók
legszebben, leg-
olcsóbban

Héjjánál
készülnek.

Cluj-Kolozsvár,
Str. Iuliu Maniu (v. Szentegyház-u.) 8.
Megkeresésre mintát küld

Tip. „Lyceum“ Cluj, Str. Reg. Maria 12.

KATZ ÉS FIA

**sport- és
turista ruhái
a legjobbak!**

Cluj-Kolozsvár

Plața Unirii (Fötér) 10 sz.

Sárga Kristóf Utódai

fehérnemű, vászon, turista
ingre és ruhára való erős
anyagok, valamint haris-
nyák és lábszárak

E. K. E. tagoknak
5% engedmény

Cluj-Kolozsvár

Str. Regina Maria (v. Deák F.-u.) 3.

ERDÉLYI BANK ÉS TAKARÉRPÉNZTÁR R. T.

Saját tőkél Lei 125.000.000

FIÓKOK:

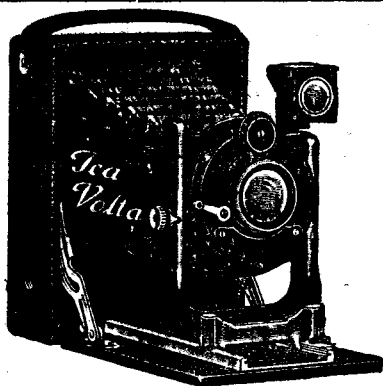
Arad, Braşov, Oradea, Satu-
Mare, Sibiu, Timişoara,
Târgu-Mureş

Foglalkozik a banküzlet
minden ágával

Kalmár Mihály festék- és fűszerüzlet Cluj, Str. Reg. Maria 24.

*A legolcsóbb napi árban
ajánl: Olaj- és lakkfesté-
keket, firnisz-ecseteket és
különféle festékárut. - To-
vábbá szardínia, konzervek
és mindenféle fűszerárut.*

**Kerékpárok
legolcsóbb engross árban**

**Turistáknak
nélkülözhetetlen
egy jó fényképezőgép**

Legmegbízhatóbb beszerzési forrás,
Erdély legrégebbi foto-szaküzlete:

Rováts P. Fiai Cluj-Kolozsvár

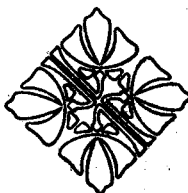
Piața Unirii 8. Kérjen árjegyzéket!
Foto-Laboratorium. Telefon: 2-67.

„Aurora“

illatszertár Kolozsvár,

Fötér 29. sz.

(Bánffy palota)

*Illatszerek, valódi
párisi parfümök,
kozmetikai és
toalette cikkek
legolcsóbb be-
szerzési forrása.*

Az Erd Kárpát-Egyesület igazolvány-
nyal bíró tagjainak 10% árengedmény

„URSUS“

sör csarnok és étterem

TORDA, FÖTÉR 42.

Magyar konyha. Frissen
csapolt sör. Tordai borok
Turisták találkozóhelye.
Turistáknak útbaigazítás

**E. K. E. tagoknak 10% ked-
vezmény a vendéglői árakból**

Vezető: Szabó Ferenc

„Lyceum“ - nyomda

— Turós Lajos —

Cluj - Kolozsvár

Str. Reg Maria, v. Deák F.-u. 12

**Izlésesen,
gyorsan és olcsó
dron készít minden-
féle nyomdai
munkákat**

E. K. E. tagoknak 10 százalék engedmény!